

СИСТЕМА СУБ'ЄКТІВ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ В УКРАЇНІ ТА МІСЦЕ В НІЙ ПІДРОЗДІЛІВ ОВС

Сукмановська Л.М.,
викладач кафедри адміністративного права та адміністративного процесу
Львівський державний університет внутрішніх справ

Стаття присвячена дослідженню системи суб'єктів боротьби з тероризмом в Україні та визначенню місця в ній підрозділів органів внутрішніх справ. З метою організації протидії тероризму в нашій державі та забезпечення її необхідними силами і засобами боротьби із чим явищем функціонує система суб'єктів боротьби з тероризмом.

Ключові слова: тероризм, суб'єкти протидії тероризму, боротьба з тероризмом, органи внутрішніх справ, антитерористична операція.

Sukmanovska L.M. / СИСТЕМА СУБ'ЄКТОВ БОРЬБЫ С ТЕРРОРИЗМОМ В УКРАИНЕ И МЕСТО В НЕЙ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ ОВД / Львовский государственный университет внутренних дел, Украина

Статья посвящена исследованию системы субъектов борьбы с терроризмом в Украине и определению места в ней подразделений органов внутренних дел. С целью организации противодействия терроризму в нашей стране и обеспечения ее необходимыми силами и средствами борьбы с данным явлением функционирует система субъектов борьбы с терроризмом.

Ключевые слова: терроризм, субъекты противодействия терроризму, борьба с терроризмом, органы внутренних дел, антитеррористическая операция.

Sukmanovska L.M. / SYSTEM ACTORS STRUGGLE TERRORISM IN UKRAINE AND PLACE IN IT UNITS OF INTERNAL AFFAIRS BODIES / Lviv state university of internal affairs, Ukraine

The article is devoted to the study of the system actors of the fight against terrorism in Ukraine and the determination of the place internal affairs bodies in this system.

Among the most urgent and dangerous threat to the rights and freedoms of the person, both domestic and at the international level, advocates terrorism as a socio-political phenomenon. In connection with the integration of Ukraine into the European space of security and in the light of the antiterrorist operation in the East of our state, actualizes the problem of national security, one of the biggest threats is terrorism.

The system of subjects of fight against terrorism consists of two levels. The first level of the subjects directly involved in the fight against terrorism are: the security Service of Ukraine, Ministry of internal Affairs of Ukraine, Ministry of defense of Ukraine, Central bodies of Executive power, which provides forming and implements the state policy in the field of civil protection, the Central Executive authority that implements state policy in the sphere of protection of state border, the Central Executive authority that implements state policy in the sphere of execution of criminal sanctions of the state guard of Ukraine. To the circle of actors that are involved if necessary to the implementation of the fight against terrorism, are other Central bodies of Executive power.

Legal regulation of relations between public authorities in the sphere of combating terrorism is far behind the needs of the practice.

Key words: terrorism, subjects of counter-terrorism, counter-terrorism, police, anti-terrorist operation.

Серед найбільш актуальних та небезпечних загроз правам і свободам людини як на внутрішньодержавному, так і на міжнародному рівні виступає тероризм як суспільно-політичне явище. Він формувався протягом тривалого часу, зазнаючи трансформацій в аспекті набуття власної ідеологічної платформи, залежної від світоглядних принципів, яких дотримувалися терористи, їх організовані групи, а також від політичних цілей, для досягнення яких проводилася така діяльність. У зв'язку з інтеграцією України до європейського безпекового простору, а також у світлі проведення антитерористичної операції на сході нашої держави актуалізується проблема забезпечення національної безпеки, однією з найбільших загроз якій являється тероризм.

Мета і завдання дослідження полягають у розкритті системи суб'єктів боротьби з тероризмом в Україні та визначенні місця в ній підрозділів органів внутрішніх справ.

Різноманітні аспекти, пов'язані з аналізом тероризму як соціально-політичного явища, причинно-наслідковими зв'язками тероризму з розвитком суспільних відносин, його залежністю від соціально-політичної та економічної обстановки, проблемами сутності та змісту тероризму, його місця й ролі в сучасному соціумі, а також питання теоретичних і практичних проблем протидії тероризму в Україні були предметом дослідження багатьох вчених, з-поміж яких В. Антипенко, П. Біленчук, Ю. Іванов, В. Кубальський, В. Канцір, В. Ліпкан, Л. Новікова, В. Настюк, С. Соколюк, О. Соколовський, І. Смазнова, М. Рибачук, В. Крутов, В. Смельянов, В. Майоров, В. Ліпкан, В. Антипенко та ін.

Серед західних дослідників цієї проблеми слід назвати Д. А. Андельмана, Андерсона, Ф. Арчагу, А. Бакелеу, Дж. Бейкера, А. Бейчмана, Дж. Белла, Л. Бонанте, П. Віл-

кінсона, Е. Генрі, Ж. Деларю, Г. Денікера, Б. Дженкінса, В. Діні, Ж. Діспо, Ч. Добсона, Ч. Дойля, Дж. Дугарда, Б. Йотова, К. Кацмана, Р. Клаттербака, Р. Клайна, Р. Кларка, Р. Конквеста, М. Креншоу, Н. Дж. Креселя, Б. Крозьс, Р. Куппермана, В. Лакера, Д. Е. Лонга, М. Макклінтока та інших.

Терористична діяльність у сучасних умовах характеризується масштабністю, набуттям транснаціонального характеру, наявністю зв'язку та взаємодії з міжнародними терористичними центрами й організаціями; розвинутою організаційною структурою, яка складається з керівної та оперативної ланок, підрозділів, які здійснюють розвідувальні й контррозвідувальні заходи, матеріально-технічне забезпечення, вчинення терористичних актів; суттєвими ознаками тероризму є ретельна конспірація та здійснення відбору осіб для вчинення злочинів, наявність агентури у державних органах, сучасне технічне оснащення, наявність розгалуженої мережі конспіративних укриттів, навчальних баз і полігонів [1, с. 1].

Саме тому в Україні створена та законодавчо закріплена система суб'єктів боротьби з тероризмом. Стаття 4 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» визначає систему суб'єктів боротьби з тероризмом [2].

Верховна Рада України формує політику в цьому напрямку, перш за все, шляхом: прийняття законів; визначення засад внутрішньої та зовнішньої політики; розгляду та прийняття рішення щодо схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України; затвердження загальної структури, чисельності, визначення функцій Збройних Сил України, Служби безпеки України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також Міністерства внутрішніх справ України; затвердження указів Президента України про введення надзвичайно-

го стану в Україні або в окремих її місцевостях; надання згоди на обов'язковість міжнародних договорів України та денонсації міжнародних договорів України.

Президент України бере участь у формуванні політики антитерористичної діяльності переважно шляхом: керівництва зовнішньополітичною діяльністю держави та укладення міжнародних договорів України; призначення Прем'єр-міністра України, членів Кабінету Міністрів України та керівників інших центральних органів виконавчої влади, а також припинення їх повноважень; утворення, реорганізації та ліквідації міністерств та інших центральних органів виконавчої влади; скасування актів Кабінету Міністрів України; призначення на посади та звільнення з посад вищого командування Збройних Сил України та інших військових формувань; здійснення керівництва у сферах національної безпеки та оборони держави; очолення Ради національної безпеки і оборони України; прийняття рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану.

Організація боротьби з тероризмом у нашій державі та забезпечення її необхідними силами, засобами і ресурсами здійснюється Кабінетом Міністрів України в межах його компетенції. Дане положення є логічним закріпленням і законодавчим визначенням адміністративно-правової компетенції Кабінету Міністрів України як найвищого органу виконавчої влади у провадженні боротьби з тероризмом. Кабінет Міністрів України спрямовує і координує роботу міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, які забезпечують проведення державної політики у відповідних сферах суспільного і державного життя, виконання Конституції та законів України, актів Президента України, додержання прав і свобод людини та громадянина [3].

Система суб'єктів боротьби з тероризмом складається з двох рівнів:

I. Суб'єкти, що безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом.

II. Суб'єкти, що можуть у разі необхідності залучатися до боротьби з тероризмом [4, с. 8].

Перший рівень суб'єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом, складають: Служба безпеки України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство оборони України, центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері цивільного захисту, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, Управління державної охорони України.

Служба безпеки України – державний правоохоронний орган спеціального призначення, який забезпечує державну безпеку України. Служба безпеки України підпорядкована Президенту України і підконтрольна Верховній Раді України.

На Службу безпеки України покладається в межах визначеної законодавством компетенції захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного й оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення охорони державної таємниці. До завдань Служби безпеки України також входить попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності у сфері управління й економіки та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України.

Служба безпеки України здійснює боротьбу з тероризмом, а саме:

– проводить оперативно-розшукові заходи, спрямовані на запобігання, виявлення та припинення терористичної діяльності, в тому числі міжнародної;

– збирає інформацію про діяльність іноземних та міжнародних терористичних організацій;

– провадить у межах визначених чинним законодавством повноважень виключно з метою отримання упереджу вальної інформації в разі загрози вчинення терористичного акту або при проведенні антитерористичної операції оперативно-технічні пошукові заходи в системах і каналах телекомунікацій, які можуть використовуватися терористами;

– забезпечує через Антитерористичний центр при Службі безпеки України організацію і проведення антитерористичних заходів, координацію діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом відповідно до визначеної законодавством України компетенції;

– здійснює досудове слідство у справах про злочини, пов'язані з терористичною діяльністю;

– забезпечує у взаємодії з розвідувальними органами України безпеку від терористичних посягань установ України за межами її території, їх співробітників та членів їхніх сімей.

Центр спеціальних операцій боротьби з тероризмом, захисту учасників кримінального судочинства та працівників правоохоронних органів (ЦСО СБУ) (неофіційна назва – «Альфа») своїм завданням має припинення у взаємодії з оперативними підрозділами Служби безпеки України терористичних актів, злочинів, що мають насильницький характер і безпосередньо створюють загрозу національним інтересам України, та інших злочинів, розслідування яких віднесено до компетенції Служби безпеки України [5].

Основними суб'єктами в системі ОВС, які виконують функції щодо боротьби з тероризмом, є підрозділи міліції та Національної гвардії. Міліція в Україні – державний озброєний орган виконавчої влади, який захищає життя, здоров'я, права і свободи громадян, власність, природне середовище, інтереси суспільства і держави від протиправних посягань.

МВС України відповідно до покладених на нього завдань та в межах повноважень, передбачених законом, бере участь у боротьбі з тероризмом, організованою злочинністю, корупцією та запобіганні легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом [6].

Батальйони міліції спеціального призначення Міністерства внутрішніх справ України, до яких залучаються працівники підрозділів УБОЗ (у тому числі відділу швидкого реагування «Сокіл»), ППС, СКР, слідства, ДСБЕЗ, ДІМ, БНОН та інших підрозділів ОВС, виконують покладені на них завдання з боротьби з тероризмом. При цьому вони вживають невідкладних заходів щодо вдосконалення взаємодії зі Службою безпеки України, Адміністрацією Державної прикордонної служби України та Міністерством оборони України з питань виявлення та вилучення вогнепальної зброї, боєприпасів, спеціальних засобів, вибухових речовин і матеріалів із незаконного обігу; здійснюють заходи з розмінування відповідних територій. Для виконання завдань з охорони громадського порядку, громадської безпеки і боротьби зі злочинністю в районі проведення антитерористичної операції, в тому числі на блокпостах, залучаються зведені загони органів внутрішніх справ України. До складу таких зведених загонів можуть входити працівники органів внутрішніх справ, військовослужбовці Національної гвардії України. На них, а також на курсантів, слухачів, ад'юнктів, інших атестованих працівників, у тому числі й викладацького складу навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України та працівників органів внутрішніх справ, які добровільно виконують вказані завдання, поширюються права й обов'язки, гарантії правового і соціального захисту та відповідальність працівників міліції.

До системи МВС входить Національна гвардія України, військовослужбовці та працівники якої також виконують функції боротьби з тероризмом в Україні.

Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначене для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами – із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій [7].

Основними функціями Національної гвардії України є:

1) захист конституційного ладу України, цілісності її території від спроб зміни їх насильницьким шляхом;

2) охорона громадського порядку, забезпечення захисту та охорони життя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів громадян;

3) участь у забезпеченні громадської безпеки та охорони громадського порядку під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів, що створюють небезпеку для життя та здоров'я громадян;

4) забезпечення охорони органів державної влади, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, участь у здійсненні заходів державної охорони органів державної влади та посадових осіб;

5) охорона ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання державної власності, важливих державних об'єктів, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

6) охорона спеціальних вантажів, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

7) охорона дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні;

8) охорона центральних баз матеріально-технічного забезпечення Міністерства внутрішніх справ України;

9) участь у здійсненні заходів, пов'язаних із припиненням збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні, а також заходів щодо недопущення масового переходу державного кордону з території суміжних держав;

10) участь у спеціальних операціях зі знешкодження озброєних злочинців, припиненні діяльності не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (груп), організованих груп та злочинних організацій на території України, а також у заходах, пов'язаних із припиненням терористичної діяльності;

11) участь у припиненні масових заворушень, що супроводжуються насильством над громадянами;

12) участь у відновленні правопорядку у разі виникнення міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів, розблокуванні або припиненні протиправних дій у разі захоплення важливих державних об'єктів або місцевостей, що загрожує безпеці громадян і порушує нормальну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

13) участь у підтриманні або відновленні правопорядку в районах виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного чи природного характеру (стихійного лиха, катастроф, особливо великих пожеж, застосування засобів ураження, пандемій, панзоотій тощо), що створюють загрозу життю та здоров'ю населення;

14) участь у відновленні конституційного правопорядку у разі здійснення спроб захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу шляхом насильства, у віднов-

ленні діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування;

15) участь у ліквідації наслідків надзвичайних або кризових ситуацій на об'єктах, що нею охороняються;

16) участь у здійсненні заходів правового режиму воєнного стану;

17) виконання завдань територіальної оборони;

18) оборона важливих державних об'єктів, спеціальних вантажів, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, баз військового та матеріально-технічного забезпечення Міністерства внутрішніх справ України.

Збройні сили України – це військове формування, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності. Збройні Сили України забезпечують стримування збройної агресії проти України та відсіч їй, охорону повітряного простору держави та підводного простору в межах територіального моря України.

Міністерство оборони України, органи військового управління, об'єднання, з'єднання, військові частини Збройних Сил України:

– забезпечують захист від терористичних посягань об'єктів Збройних Сил України, зброї масового ураження, ракетної і стрілецької зброї, боєприпасів, вибухових та отруйних речовин, що знаходяться у військових частинах або зберігаються у визначених місцях;

– організують підготовку та застосування сил і засобів Сухопутних військ, Військово-повітряних сил та Військ протиповітряної оборони, Військово-Морських Сил Збройних Сил України у разі вчинення терористичного акту в повітряному просторі, у територіальних водах України;

– беруть участь у проведенні антитерористичних операцій на військових об'єктах та в разі виникнення терористичних загроз безпеці держави із-за меж України.

Практична діяльність Збройних Сил України у сфері боротьби з тероризмом здійснюється в таких напрямках:

1) антитерористична складова діяльності Головного управління розвідки Міністерства оборони України.

2) протидія терористичним загрозам, що можуть бути вчинені з використанням повітряного простору.

3) заходи протидії диверсійним проявам і терористичним актам на військових об'єктах, що їх виконує Військова служба правопорядку (ВСП) у ЗС України.

Центральні органи виконавчої влади беруть участь у боротьбі з тероризмом лише в межах своєї компетенції, визначеної законами та виданими на їх основі іншими нормативно-правовими актами. До таких органів належать: Міністерство надзвичайних ситуацій України, Державна прикордонна служба України, Державна пенітенціарна служба України, Управління державної охорони України.

До кола суб'єктів, які залучаються у разі необхідності до здійснення боротьби з тероризмом, належать: центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму; Служба зовнішньої розвідки України; Міністерство закордонних справ України; Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони здоров'я; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику в електроенергетичному, вугільно-промисловому та нафтогазовому комплексах; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері управління об'єктами державної власності; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сферах транспорту; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну фінансо-

ву політику; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну аграрну політику; центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику.

У межах своєї компетенції вони здійснюють: заходи із запобігання, виявлення і припинення терористичних актів та злочинів терористичної спрямованості; розробляють і реалізують попереджувальні, режимні, організаційні, виховні та інші заходи; забезпечують умови проведення антитерористичних операцій на об'єктах, що належать до сфери їх управління; надають відповідним підрозділам під час проведення таких операцій матеріально-технічні та фінансові засоби, засоби транспорту і зв'язку, медичне обладнання і медикаменти, інші засоби, а також інформацію, необхідну для виконання завдань щодо боротьби з тероризмом [8, с. 8-9].

Проведений аналіз дозволяє зробити **висновки** про те, що в Україні створена та законодавчо закріплена система суб'єктів боротьби з тероризмом. Сформовано дворівневу систему суб'єктів боротьби з тероризмом, однак дослідивши адміністративно-правовий статус даних суб'єктів, доцільно вказати на невідповідність норм Закону України «Про боротьбу за тероризмом» об'єктивним реаліям сьогодення. Нормативно-правове регулювання відносин між органами державної влади у сфері протидії тероризму значно відстає від потреб практики. Відставання нормативної правової бази особливо відчувається при аналізі такого виду відносин між органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Це свідчить про відсутність наукової концепції нормативного правового регулювання взаємодії органів державної влади у контексті боротьби з тероризмом. Необхідна значна робота з визначення більш чітких і ефективних параметрів спеціальної компетенції правоохоронних органів та центральних органів виконавчої влади на основі сучасного міжнародного права та позитивного вітчизняного досвіду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Філонов О.В. Історико-правові основи діяльності поліції, жандармерії та спеціальних служб Російської імперії на території України по боротьбі з тероризмом (XIX-поч. XX ст.): автореф. дис. на здобуття наук.ступеня канд.юрид.наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / О.В. Філонов; Інститут законодавства Верховної Ради України. – К., 2014.
2. Про боротьбу з тероризмом: закон України від 20.03.2003р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/638-15/page>.
3. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
4. Майоров В.В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів протидії тероризму в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / В.В. Майоров. – К.: Нац. університет біоресурсів і природокористування України. – 2010.
5. Український міліарний портал: спецслужби [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mil.in.ua/encyclopediya/specsluzhby/2009-02-27-18-30-56/2009-03-28-11-01-59>.
6. Про МВС України: положення, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2014р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/401-2014-п>.
7. Про Національну гвардію України:закон України від 13 березня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
8. Майоров В.В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів протидії тероризму в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В.В. Майоров; Національний ун-т біоресурсів і природокористування України. – К., 2010. – С. 8–9.